

**Ўзбекистон Республикаси Олий судининг фуқаролик ишлари
бўйича судлов ҳайъати томонидан 2021 йилнинг тўртинчи
чорагида кассация тартибида кўрилган ишлар бўйича
суд амалиёти**

О Б З О Р И

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Суд-ҳуқуқ тизимини янада такомиллаштириш ва суд ҳокимияти органларига ишончни ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2018 йил 13 июлдаги ПФ-5482-сонли Фармони, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсатининг “Суд амалиёти обзорларини тайёрлаш ва эълон қилиш тўғрисида” 2018 йил 27 июлдаги РС-44-18-сонли қарорининг 2-банди ижросини таъминлаш мақсадида Олий суднинг фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъати томонидан 2021 йилнинг тўртинчи чорагида кассация тартибида кўрилган ишлар бўйича суд амалиёти обзори тайёрланди.

Суд-ҳуқуқ тизимида олиб борилаётган ислохотларнинг навбатдаги босқичида инсон ҳуқуқларининг ишончли ҳимоясини тўлатўқис таъминлаш мақсадида суд қарорларини қайта кўриш институти янада такомиллаштирилди.

Шу муносабат билан “Суд қарорларини қайта кўриш институти такомиллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал, Иқтисодий процессуал, Фуқаролик процессуал кодексларига, Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги бешта қонун 2021 йил 13 январдан кучга кирди.

Ушбу кодексларда фуқаролар учун одил судловга эришиш имкониятларини кенгайтириш мақсадида апелляция ва кассация инстанцияларини ислоҳ қилиш, назорат тартибида иш юритиш институтини бекор қилиш тартибини белгилаш назарда тутилди.

Шу маънода “Бир суд – бир инстанция” тамойили жорий этилди.

Ушбу “Бир суд – бир инстанция” тамойилига кўра, эндиликда, биринчидан, халқаро стандартларга мос равишда уч босқичли суд тизими яратилди. Яъни:

биринчи инстанция – туманлараро, туман (шаҳар) судлари, айрим тоифадаги мураккаб ишлар бўйича – вилоят судлари;

апелляция инстанцияси – вилоят судлари, биринчи инстанцияда вилоят судлари томонидан кўрилган мураккаб тоифадаги ишлар бўйича – Олий суд;

кассация инстанцияси – Олий суддан иборат бўлди.

Иккинчидан, халқаро ташкилотлар ва экспертларнинг эътирозига сабаб бўлаётган назорат инстанцияси тўлиқ бекор қилинди.

Ўз навбатида, суд ишларини назорат тартибида кўриб чиқиш институтининг тугатилиши ва кассациянинг учинчи инстанция суди сифатида белгиланиши натижасида суд қарорларининг қонунийлиги, асослилиги ва адолатлилиги бевосита ундан норози томоннинг тўғридан-тўғри берган шикоят асосида кўрилишига эришилди.

Олий суд фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатининг ўтган даврдаги фаолияти таҳлилларига кўра, судлов ҳайъати томонидан Олий суднинг 2021 йилнинг биринчи ва иккинчи ярмига мўлжалланган иш режалари, дастурлар ва йўл хариталарида белгиланган вазифалар ижроси юзасидан муайян ишлар амалга оширилган.

Статистик таҳлиллар шуни кўрсатмоқдаки, Олий суднинг фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатига жами кассация тартибида келиб тушган 5704 та шикоятдан (такрорий шикоят бўйича келиб тушган ва кўрилган ишлар бундан мустасно) 3250 таси судлов ҳайъатида кўриб чиқилган.

Кўриб тамомланган 3245 та фуқаролик ишининг 2555 таси ёки 78,7 фоизи бўйича суд қарорлари ўзгаришсиз қолдирилган, 540 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган, 150 таси бўйича суд қарорлари ўзгартирилган.

Жами бекор қилинган 540 та ишдан:

83 таси биринчи инстанция судига, 65 таси апелляция инстанцияси судига янгидан кўриш учун юборилган;

268 та иш бўйича янги ҳал қилув қарори чиқарилган;

88 та иш бўйича апелляция ва кассация инстанцияси суди ажримлари бекор қилиниб, биринчи инстанция суди қарорлари ўз кучида қолдирилган;

35 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилиниб, фуқаролик ишлари иш юритишдан тугатилган;

1 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилиниб, ариза кўрмасдан қолдирилган.

Статистик таҳлиллар орқали Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик процессуал кодексининг (бундан буён матнда ФПК деб юритилади) 2-моддасида белгиланган суд ишларини юритиш мақсади ва вазифаларига қўйи судлар томонидан қанчалик даражада эришилганлигини баҳолаш мумкин.

Судлов ҳайъатида тамомланган ишларнинг 733 тасини Тошкент шаҳар, 417 тасини Тошкент вилояти, 293 тасини Самарқанд вилояти, 278 тасини Қашқадарё вилояти, 223 тасини Фарғона вилояти, 192 тасини Бухоро вилояти, 185 тасини Сурхондарё вилояти, 181 тасини Хоразм вилояти, 180 тасини Қорақалпоғистон

Республикаси, 138 тасини Андижон вилояти, 117 тасини Навоий вилояти, 109 тасини Жиззах вилояти, 108 тасини Наманган вилояти, 87 тасини Сирдарё вилояти ва 4 тасини ҳарбий судларида кўрилган ишлар ташкил этган.

Судлов ҳайъатида кассация тартибида кўрилган ишларга нисбатан олганда бекор қилинган ёки ўзгартирилганлиги вилоятлар кесимида қуйидагича кўринишни ташкил этган, яъни:

Тошкент вилояти судларининг 29,3 фоиз (417 та иш кўрилган, шундан 23 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 99 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Самарқанд вилояти судларининг 27,3 фоиз (293 та иш кўрилган, шундан 24 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 56 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Тошкент шаҳри судларининг 22,5 фоиз (733 та иш кўрилган, шундан 30 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 135 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Қашқадарё вилояти судларининг 21,6 фоиз (278 та иш кўрилган, шундан 14 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 46 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Навоий вилояти судларининг 21,4 фоиз (117 та иш кўрилган, шундан 7 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 18 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган) ташкил этган.

Фарғона вилояти судларининг 19,3 фоиз (223 та иш кўрилган, шундан 6 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 37 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Хоразм вилояти судларининг 18,8 фоиз (181 та иш кўрилган, шундан 11 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 23 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Наманган вилояти судларининг 18,5 фоиз (108 та иш кўрилган, шундан 4 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 16 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Андижон вилояти судларининг 18,1 фоиз (138 та иш кўрилган, шундан 6 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 19 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Бухоро вилояти судларининг 17,7 фоиз (192 та иш кўрилган, шундан 10 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 24 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Қорақалпоғистон Республикаси судларининг 16,1 фоиз (180 та иш кўрилган, шундан 6 та иш бўйича суд қарорлари ўзгартирилган ва 23 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Сирдарё вилояти судларининг 16 фоиз (87 та иш кўрилган, шундан 3 та иш бўйича суд қарори ўзгартирилган ва 11 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Жиззах вилояти судларининг 15,6 фоиз (109 та иш кўрилган, шундан 2 та иш бўйича суд қарори ўзгартирилган ва 15 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган);

Сурхондарё вилояти судларининг 11,9 фоиз (185 та иш кўрилган, шундан 4 та иш бўйича суд қарори ўзгартирилган ва 18 та иш бўйича суд қарорлари бекор қилинган).

Бундан ташқари, 75 та иш эса қайта кассация тартибида Олий суднинг фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатида кўриб чиқилган.

Судлов ҳайъати томонидан қайта кассация тартибида кўрилган 75 та ишнинг:

18 таси бўйича суд ҳужжатлари ўзгаришсиз қолдирилган;

7 таси бўйича суд қарорлари бекор қилиниб, ишлар янгидан кўриш учун биринчи инстанция судига юборилган;

18 таси бўйича суд ҳужжатлари бекор қилиниб, ишлар янгидан кўриш учун апелляция инстанцияси судига юборилган;

4 таси бўйича суд қарорлари бекор қилиниб, янги қарорлар қабул қилинган;

1 таси бўйича иш юритиш тугатилган;

9 таси бўйича Олий суд фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатининг ажримлари бекор қилиниб, апелляция инстанцияси судининг қарорлари ўз кучида қолдирилган.

7 таси бўйича Олий суд фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатининг ажримлари бекор қилиниб, ишлар янгидан кўриш учун кассация инстанцияси судига юборилган.

Судлов ҳайъати томонидан ўтган давр мобайнида низолар бўйича кўрилган 25 та иш бўйича хусусий ажримлар чиқарилган, 23 та иш бўйича ФПК 275-моддасининг бешинчи қисми талабига кўра, жиноят ишини қўзғатиш тўғрисидаги масалани ҳал этиш учун прокурорга хабарномалар юборилган.

Ишларни биринчи ва апелляция инстанцияси судларида кўришда моддий ва процессуал ҳуқуқ нормаларини қўллашда хатоликларга йўл қўйилганлиги сабабли, кассация инстанцияси суди томонидан суд қарорлари ўзгартирилган ва бекор қилинган.

Бу даврда кредит шартномаларидан келиб чиқадиган низолар (139 943 та), оила низолари билан (хусусан никоҳдан ажратиш) боғлиқ (53 660 та), қарз муносабатларидан келиб чиқувчи низолар (26 066 та), уй-жой низолари (20 913 та) билан боғлиқ ишлар сони бирмунча кўпайган.

2021 йил давомида эр-хотиннинг мол-мулки (умумий ва алоҳида мулк деб топиш, бўлиш ва улуш ажратиш) юзасидан низолар, мерос низолари (меросхўр деб топиш ва бўлиш), битимлар билан боғлиқ ва болалар тарбиясига оид ишларни кўришда, процессуал ҳуқуқ нормаларини қўллашда барча судлар амалиётда хатоликлар мавжуд.

Суд амалиёти обзори натижаларига кўра, биринчи ва апелляция инстанцияси судлари томонидан айрим ишларни кўришда ФПК ва бошқа қонун ҳужжатлари, шунингдек, Олий суд Пленумининг қарорларида берилган тушунтиришларга риоя қилмаслик ҳолатларига йўл қўйилаётганини кўриш мумкин.

1. Ишни судда кўришда судловга тааллуқлилик қонидаси бузилганлиги суд ҳужжатларини бекор бўлишига асос бўлади.

Даъвогар ССП вилоят ҳудудий бошқармаси АТ Халқ банки туман филиали манфаатини кўзлаб жавобгарлар МЧЖ ва жисмоний шахс Ага нисбатан судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, унда МЧЖ томонидан кредит эвазига сотиб олинган бензин двигателли рефрижиратор, сут ташувчи автомобиль, тракторни - банкка гаровга қўйиш мажбуриятини юклашни сўраган.

Апелляция инстанцияси судининг 2020 йил 21 майдаги ажрими билан ўзгаришсиз қолдирилган туманлараро судининг 2019 йил 20 ноябрдаги ҳал қилув қарорига кўра, даъво қаноатлантирилган.

Қуйидаги асосларга кўра, Олий суд фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2021 йил 10 ноябрдаги ажрими билан суд ҳужжатлари бекор қилиниб, даъво аризаси иш юритишдан тугатилган ва даъвогарга бу масалада иқтисодий судга мурожаат қилиш ҳуқуқи тушунтирилган.

Аниқланишича, АТ Халқ банки туман филиали ва МЧЖ ўртасида 2018 йил 5 июлда кредит шартномаси тузилган.

Унга кўра, МЧЖга 120 ой муддатга, 36 ойлик имтиёзли давр билан йиллик 6,5 фоиз тўлаш шарти билан 497 000 АҚШ доллари миқдоридан насли эчкиларни парваришlashга мўлжалланган замонавий чорвачилик комплексида чет элдан сутни қайта ишлаш асбоб-ускуналари линияси, қишлоқ-хўжалик техникалари, махсус автотранспорт воситалари сотиб олиш мақсадида кредит маблағи ажратилган.

Кредит шартномаси таъминоти сифатида кредит ҳисобига сотиб олинган барча ишлаб чиқариш ва техника воситалари, яъни сутни қайта ишлаш асбоб-ускуналар линияси, зарурий қишлоқ хўжалик техникалари ва махсус автотранспорт воситаларини гаров таъминоти сифатида тақдим этилиши, ушбу кредит ҳисобига сотиб олинган сутни қайта ишлаш асбоб-ускуналар линияси, зарурий қишлоқ хўжалик техникалари ва махсус автотранспорт воситалари жамиятга етказиб берилгунга қадар, яъни 6 (олти) ой муддатга суғурта ташкилотининг 2 165 000 000 сўмлик кредитни қайтмай қолиш хатарини олдини олиш суғурта полиси билан таъминланиши белгиланган.

Судлар эса, 2018 йил 5 июлдаги кредит шартномасида фуқаро А. қайд этилган техникалар юзасидан бирон-бир мажбурият олмаганлиги боис уни жавобгарлар таркибидан чиқармасдан, иқтисодий судга тааллуқли масалани мазмунан ҳал қилиб, нотўғри хулосага келган.

2. Уй-жойдан кўчиришга оид ишларни кўришда жавобгарларда мулк ёки фойдаланиш ҳуқуқлари мавжуд ёки йўқлиги аниқланиши лозим.

Даъвогар Н. жавобгарлар А. ва Б.га нисбатан судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, унда жавобгарларни ўзига тегишли Сариосиё тумани, “Нодирабегим” маҳалла фуқаролар йиғини, Бозорчилар кўчаси, 65-уйдан оила аъзолари билан бирга мажбурий тартибда чиқаришни сўраган.

Туманлараро судининг 2021 йил 25 августдаги ҳал қилув қарори билан Н.нинг даъвоси қаноатлантирилган.

Апелляция инстанцияси судининг 2021 йил 26 октябрдаги ажрими билан ҳал қилув қарори бекор қилиниб, даъво талабини рад этиш ҳақида янги ҳал қилув қарори қабул қилинган.

Қуйидаги асосларга кўра, Олий суд фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2021 йил 21 декабрдаги ажрими билан апелляция инстанцияси судининг ажрими бекор қилиниб, биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарори ўз кучида қолдирилган.

Аниқланишича, низоли бўлган Сариосиё тумани, “Нодирабегим” маҳалла фуқаролар йиғини, Бозорчилар кўчаси, 65-уй даъвогар Н.га 2021 йил 18 майда нотариал тасдиқланган олди-сотди шартномасига асосан тегишли.

Айни вақтда жавобгарлар А. ва Б.лар уч нафар вояга етмаган фарзанди билан низоли уй-жойда рўйхатдан ўтмаган ҳолда истиқомат қилиб келган.

Амалдаги Уй-жой кодексининг 11-моддасига биноан, турар жойга бўлган мулк ҳуқуқи муддатсиз бўлиб, фуқаролар ва юридик шахсларнинг, давлатнинг ҳуқуқларини ҳамда қонун билан кўриқланадиган манфаатларини бузмаган ҳолда шахснинг ўзига тегишли турар жойга ўз хоҳиши ва манфаатларига кўра эгалик қилиш, ундан фойдаланишни ва уни тасарруф этиш, шунингдек, ўзининг мулк ҳуқуқи бузилишини бартараф этишни талаб қилиш ҳуқуқидан иборатдир.

Биринчи инстанция суди низоли уй-жойга нисбатан жавобгарлар мулкдор эмаслиги ёки мулкдор билан ўзаро яқин қариндош эмаслиги ва уларнинг уй-жойда яшаши учун ҳуқуқий асослар мавжуд эмаслигини эътиборга олиб, даъвони қаноатлантириш ҳақида қонуний ва асосли тўхтамга келган. Апелляция инстанцияси суди эса, жавобгарлар низоли уй-жой олди-сотди қилингунга қадар собиқ мулкдордан ер участкасини тилхат асосида сотиб олиб, уй-жой қуриб яшаб келганига асосланиб, даъвони рад қилиш ҳақида нотўғри хулосага келган.

3. Судлар даъвогарнинг меҳнат шартномасини бекор қилиш ҳақидаги аризани иш берувчининг қистови натижасида берганлиги

тўғрисидаги важларини текширмагани ва даъво муддатини ҳисоблашда буйруқ нусхаси берилган (ёки юборилган) кундан ҳисобланишини инобатга олмагани суд ҳужжатларини бекор қилишга асос бўлади.

Даъвогар туман адлия бўлими фуқаро Ш. манфаатини кўзлаб жавобгар туман тиббиёт бирлашмасига нисбатан судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, унда ишга тиклаш, иш ҳақи ва маънавий зарар ундиришни сўраган.

Апелляция инстанцияси судининг 2021 йил 5 октябрдаги ажрими билан ўзгаришсиз қолдирилган туманлараро судининг 2021 йил 23 августдаги ҳал қилув қарорига кўра, туман адлия бўлимининг даъво талаби рад қилинган.

Қуйидаги асосларга кўра, Олий суд фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2021 йил 23 декабрдаги ажрими билан суд ҳужжатлари бекор қилиниб, даъвони қаноатлантириш ҳақида янги ҳал қилув қарори қабул қилинган.

Аниқланишича, даъвогар Ш. туман тиббиёт бирлашмасининг 2017 йил 16 июлдаги буйруғига кўра, бирлашманинг диагностика бўлими ҳамшираси вазифасига ишга қабул қилинган.

Ш. 2021 йил 4 апрель куни ўз вазифасидан озод этишни сўраб ўз хоҳиши билан ариза ёзган.

Шу асосда туман тиббиёт бирлашмасининг 2021 йил 5 апрелдаги буйруғи билан Ш. билан тузилган меҳнат шартномаси Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг 99-моддасига асосан бекор қилинган.

Судлар даъвони рад қилишда, даъвогар Ш. ўз ихтиёрига кўра, ариза ёзганлиги ҳамда даъво муддати ўтказиб юборилганлигини асос қилган.

Аниқланишича, даъвогар Ш. 2020 йил сентябрь ойдан 2021 йил апрель ойига қадар ўз ҳисобидан меҳнат таътилида бўлган.

Даъвогар Ш. туман тиббиёт бирлашмасига мурожаат қилиб, 2020 йил сентябрь ойида турмушга чиққанлиги сабабли кундузги бўлимга ишга ўтказишни сўраган бўлса-да, бунга иш берувчи муносабат билдирмаган.

Кассация инстанцияси суди судлов ҳайъатида жавобгар вакили И. даъвогар Ш.нинг онаси қизининг иши юзасидан 2021 йил 2 апрелда юқори давлат идораларига шикоят билан мурожаат қилганлиги, шикоят юзасидан 2021 йил 4 апрелда даъвогар Ш.нинг уйига борганликлари ҳамда Ш. ишдан бўшаш ҳақида ариза ёзиб берганлиги ҳақида кўрсатма берган.

Ўз навбатида туман тиббиёт бирлашмаси 2021 йил 30 июнда даъвогар Ш.га меҳнат шартномасини бекор қилинганлиги тўғрисидаги

буйруқ нусхаси ва меҳнат дафтарчасини олиб кетишни сўраб, почта орқали 2021 йил 1 июль куни хабарнома юборган.

Судлов ҳайъатида сўралган даъвогар Ш. буйруқ нусхасини 2021 йил 2 июль куни почта алоқаси орқали олганлиги, шундан сўнг адлия бўлимига мурожаат қилганлиги ҳақида тушунтириш берган.

Туман адлия бўлими эса, мазкур даъво билан судга 2021 йил 28 июлда мурожаат қилган.

Аммо, судлар даъвогар Ш. саккиз ой мобайнида ўз ҳисобидан меҳнат таътилида бўлиб, ишдан бўшаш ҳақидаги аризани иш берувчининг қистови асосида ёзганлиги, ҳуқуқлари бузилганини буйруқ нусхасини олгандан сўнг билганлиги ва унинг мурожаати асосида адлия бўлими бир ойлик даъво муддати ичида судга мурожаат этганлигини эътиборга олмасдан даъвони рад қилиш ҳақида нотўғри хулосага келган.

4. Мулкдор бўлмаган, лекин кўчмас мол-мулкка ўн беш йил давомида ёки бошқа мол-мулкка беш йил давомида ўзиники каби ҳалол, ошқора ва узлуксиз эгалик қилган шахс бу мол-мулкка нисбатан мулк ҳуқуқини олади.

Даъвогар Х. жавобгар Ш.га нисбатан судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, унда ер майдонида жойлашган 183-уйга нисбатан эгалик ҳуқуқини белгилашни сўраган.

Апелляция инстанцияси судининг 2020 йил 14 августдаги ажрими билан ўзгаришсиз қолдирилган туманлараро судининг 2019 йил 21 августдаги ҳал қилув қарорига кўра, Х.нинг даъво талаби рад қилинган.

Қуйидаги асосларга кўра, Олий суд фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2021 йил 11 октябрдаги ажрими билан суд ҳужжатлари бекор қилиниб, даъвони қаноатлантириш ҳақида янги ҳал қилув қарори қабул қилинган.

Аниқланишича, Нодирабегим кўчасидаги 250 м² ер майдонида жойлашган 183-уй 1991 йил 29 ноябрда нотариал тартибда тасдиқланган олди-сотди шартномасига асосан жавобгар Ш.га тегишли.

Жавобгар Ш. 1985 йил 18 апрелда фуқаро С. билан қонуний никоҳдан ўтиб турмуш қурган.

Даъвогар Х. низоли бўлган 183-уйга 1997 йил июнь ойида оиласи билан кўчиб кирган ва шундан буён ушбу хонадонда узлуксиз яшаб келган.

Қўшнилар иштирокида маҳалла фуқаролар йиғини томонидан тасдиқланган 2019 йил 11 мартда тузилган далолатномада, даъвогар Х. низоли 183-уйга 1997 йил июнь ойида оиласи билан кўчиб кирганлиги ва шундан буён ушбу хонадонда барча коммунал тўловларни тўлаб, узлуксиз яшаб келиши қайд этилган.

Даъвогар Х.нинг оиласи билан низоли 183-уйда 1997 йилдан буён яшаб келишини биринчи инстанция судида сўроқ қилинган гувоҳлар ҳам тасдиқлаб кўрсатма берган.

Бундан ташқари, даъвогар Х. низоли 183-уйда 1997 йилдан буён яшаб келиши жараёнида коммунал тўловларни шу вақтдан бошлаб амалга оширганлигини тасдиқловчи тўлов квитанцияларини ҳам судга тақдим этган.

Жавобгар Ш. эса, даъвогар судга мурожаат қилган вақтга қадар ушбу уй-жой юзасидан бирор-бир эътироз билдирмаган.

Судлар низоли уй-жойга нисбатан эгаллик ҳуқуқини белгилашга асос бўлувчи қонунда назарда тутилган барча зарур юридик элементларни тўлиқ мавжудлиги, яъни даъвогар низоли уй-жойда 22 йилдан буён узлуксиз яшаб келаётганлиги, мазкур уй-жойни ҳалол ҳамда ошкора йўл билан эгаллаб олганлиги, мулкка ўзиники каби муносабатда бўлиб келаётганлигини инобатга олмасдан, даъвони рад қилиш ҳақида нотўғри хулосага келган.

5. Битимнинг оддий ёзма шаклига риоя қилмаслик унинг ҳақиқий эмаслигига олиб келмайди, бироқ низо чиққан тақдирда тарафларни битимнинг тузилганлигини, мазмунини ёки бажарилганлигини гувоҳларнинг кўрсатмалари билан тасдиқлаш ҳуқуқидан маҳрум қилади.

Даъвогар М. жавобгар Ў.га нисбатан судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, унда ўзбошимчалик билан қурилган иморатни буздириш, фермер хўжалиги фаолиятига тўсқинлик қилмаслик мажбуриятини юклаш ва маънавий зарар ундиришни сўраган.

Туман судининг 2021 йил 1 июлдаги ҳал қилув қарори билан М.нинг даъво аризаси қисман қаноатлантирилиб, туман ҳокимининг 2020 йил 14 мартдаги ХҚ-365/03-сонли қарори билан даъвогар М.га ажратилган қишлоқ хўжалик харитасининг 1037^к-контурида жойлашган ер майдонида жавобгар Ў. томонидан ўзбошимчалик билан 4х4 ҳажмдаги блок ғиштдан қурилган чайла ва блок ғиштдан қурилган 2х4 ҳажмдаги ҳожатхонани унинг ҳисобидан мажбурий тарзда буздириш белгиланган. Жавобгар Ў. зиммасига фермер хўжалиги фаолиятига тўсқинлик қилмаслик мажбурияти юклатилган. Даъвонинг маънавий зарар ундиришга оид қисми рад этилган.

Апелляция инстанцияси судининг 2021 йил 7 сентябрдаги ажрими билан ҳал қилув қарори ўзгаришсиз қолдирилган.

Қуйидаги асосларга кўра, Олий суд фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2021 йил 29 октябрдаги ажрими билан суд ҳужжатларини бинони буздириш ва мажбурият юклашга оид қисми бекор қилиниб, даъвони шу қисмини рад қилиш ҳақида янги ҳал қилув қарори қабул қилинган.

Аниқланишича, туман ҳокимининг 2020 йил 14 мартдаги қарори билан даъвогар М. раҳбарлигида боғдорчилик йўналишида фермер хўжалиги ташкил этилиб, фермер хўжалигига 957к ва 1037к-сонли контурларидан жами 2 га лалми ер участкаси 49 йил муддатга ижарага берилган.

Шу қарор асосида туман ҳокимлиги ва фермер хўжалиги ўртасида 2020 йил 17 ноябрда ижара шартномаси тузилган.

Унга қадар эса, туман ҳокимининг 2011 йил 19 декабрдаги қарорига асосан жавобгар У. га юридик шахс ташкил этган ҳолда деҳқон хўжалиги ташкил этиб, деҳқончилик қилиш учун 1560-сонли контурдан 0,5 га лалми ер участкаси ажратиш белгиланган.

Шу асосида жавобгар У. раҳбарлигида деҳқон хўжалиги 2012 йил 6 январда туман ҳокимлигида давлат рўйхатидан ўтказилган ва бу ҳақда гувоҳнома берилган.

Ер участкасидан фойдаланиш жараёнида тарафлар ўртасида низо келиб чиққан.

Судлар даъвони қаноатлантиришда мутахассис хулосасини асос қилган.

“Фермер хўжалиги тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 3-моддасига асосан, фермер хўжалиги ижарага берилган ер участкаларидан фойдаланган ҳолда қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштириш ҳамда қонунчиликда тақиқланмаган бошқа фаолият турлари билан шуғулланувчи тадбиркорлик субъектидир.

Низоли ер майдони мулкдори фермер хўжалиги бўлса-да, М. фермер хўжалиги номидан эмас, балки жисмоний шахс сифатида судга даъво аризаси билан мурожаат қилган.

Зеро, ер билан боғлиқ мулк ҳуқуқи фермер хўжалиги номига ўтказилган ҳолда, ердан фойдаланиш ва тасарруф этиш ҳуқуқи ҳам фермер хўжалигига тегишлидир.

Судлар жавобгар Ў. томонидан уй-жой қурилганлиги даъвогар М.нинг ҳуқуқ ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларига дахл қилмаслиги сабабли ушбу талаб бўйича М. даъвогар бўла олмаслигига эътибор қаратмасдан, даъвони қаноатлантириш ҳақида нотўғри хулосага келган.